

Sosyal Hizmette Bakım Etiği: İnsana Duyarlı Yaklaşım

Seda Nur ARSLANTAŞ¹ Serap DAŞBAŞ²

Başvuru Tarihi/Submitted: 07.11.2024, Kabul Tarihi/Accepted: 10.04.2025

Makale Türü/Article Type: Derleme/Review

Öz

Bakım etiği, geçmişten günümüze insan ilişkilerine odaklanan, bakım veren ile bakım alanın refahını öne çıkararak ve teşvik ederek ilişkileri sürdürmeyi amaçlayan bir etik teoridir. Bu perspektif tıp, hemşirelik gibi sağlık alanlarındaki mesleki uygulamaların yanı sıra sosyal hizmet perspektifi ve uygulamalarında da büyük öneme sahiptir. Bu bağlamda bakım etiği, sosyal hizmetin temel ilkelerinin ve etik yaklaşımının yeniden değerlendirilmesi için bir zemin sunmaktadır. Gerçekleştirilen bu derleme makale çalışmasının amacı, insan ilişkilerini odağa alan sosyal adalet arayışında empati, sorumluluk ve şefkat gibi değerleri ön plana çıkaran, ahlaki kararların ve eylemlerin soyut prensipler yerine somut insan ilişkileri ve bağlamlar içinde değerlendirilmesi gerektiğini savunan bakım etiği teorisini ve gelişim sürecini aydınlatmak, bakım etiği ve sosyal hizmet arasındaki ilişkiyi derinlemesine incelemektir. Çalışma, bu etik yaklaşımın sosyal hizmet uygulama alanındaki potansiyelini ve bu alanda sağladığı faydaları tartışarak, bakım etiğinin çağdaş sosyal hizmet teorisi ve uygulamasıyla uyumunu gözden geçirmektedir. Sonuç olarak, bakım etiğinin sosyal hizmet teorisi ve pratiği için temel bir çerçeve sunduğu ve daha insan odaklı, etik ve etkili hizmet sunumunu desteklediği görülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Etik, bakım etiği, sosyal hizmet, insan ilişkileri

1 Selçuk Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Sosyal Hizmet Bölümü, sedanurslantas@gmail.com, ORCID: 0000-0001-6621-7710

2 Selçuk Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Sosyal Hizmet Bölümü, serapdasbas@selcuk.edu.tr, ORCID: 0000-0003-0969-6393

Care Ethics In Social Work: A Human-Sensitive Approach

Abstract

Care ethics is an ethical theory that focuses on human relationships throughout history, aiming to sustain and promote relationships by prioritizing the well-being of both caregivers and care receivers. This perspective holds significant importance not only in professional practices such as medicine and nursing in the healthcare field but also in social work perspectives and practices. In this context, care ethics provides a foundation for reassessing the fundamental principles and ethical approaches of social work. The purpose of this review article is to shed light on the theory and development process of care ethics, which emphasizes values such as empathy, responsibility, and compassion in the pursuit of social justice that centers on human relationships. It advocates for evaluating moral decisions and actions within concrete human relationships and contexts rather than abstract principles. Additionally, the study aims to delve into the relationship between care ethics and social work, discussing its potential in social work practice areas and the benefits it offers. Ultimately, it concludes that care ethics provides a fundamental framework for social work theory and practice, supporting a more human-centered, ethical, and effective service delivery.

Keywords: *Ethics, care ethics, social work, human relationships*

Giriş

Geçmişten günümüze sosyal hizmet, bireyin refahını artırmayı hedefleyen bir alan olarak etik temellere dayanan ve insan odaklı bakış açlarına önem veren bir pratiği benimsemektedir. Sosyal hizmet, başlangıçta genellikle yardım etmek ve bakım sağlamakla sınırlı olan mesleki pratiklerden oluşurken gerçekleşen dönüşümlerle birlikte, günümüzde sosyal hizmet profesyonelleri sadece bireylerin ihtiyaçlarını karşılamakla kalmamakta, aynı zamanda toplumsal sistemlerde ve politikalarda değişiklik yapmak için de çalışmaktadır (Zastrow, 2015; Tuncay ve Tekin, 2022). Bakım kavramı, sosyal hizmetin başlangıcından bu yana sosyal hizmet değerlerinin, teorisinin ve uygulamasının merkezinde yer almaya devam etmektedir. Bakım etiği, özünde insanların birbirlerine duydukları sevgi, saygı ve anlayışı güçlendirerek, ötekinin ihtiyaçlarını fark etme ve karşılama temelinde insanlığı besleyen bir düşünce sistemidir. (Meagher ve Parton, 2004; Banks ve Nøhr, 2011). Kökleri feminist teoriye dayanan bu düşünce sistemi, özellikle etik ikilemlerin insani boyutlarına ve etik kararlara dahil olan bireyler arasındaki temel ilişkiler üzerine odaklanmaktadır (Reamer, 2016). Bakım etiğinin içgörüler, sosyal hizmet uzmanlarının müracaatçıları ile bakım ilişkilerinde ahlaki araçlar olarak kendilerini anlamalarını destekler ve ifade eder (Meagher ve Parton, 2004). Bu bağlamda, bakım etiği sosyal hizmetin de merkezine yerleşen bir perspektif olarak bireylere duyarlılık, saygı ve adil hizmet sunma sorumluluğunu beraberinde getirmektedir. Kavram bireylerin eylemlerinin ve kararlarının yalnızca kişisel özelliklere veya içsel motivasyonlara değil, aynı zamanda onları çevreleyen ilişkiler ve bağlamlarla da yakından ilişkili olduğunu vurgulamaktadır (Hankivsky, 2014) Bu bağlamda, bir kişinin davranışlarını ve aldığı kararları anlamak için, o kişinin sosyal çevresini, etkileşimde bulunduğu diğer bireyleri ve içinde bulunduğu durumsal faktörleri de göz önünde bulundurmak gerekir. Bu yaklaşım, sosyal hizmet ve bakım etiği alanlarında, insanlara duyarlı ve bütüncül bir anlayış geliştirilmesi açısından önemlilik arz etmektedir.

Ülkemizde gerçekleştirilen çalışmalar incelendiğinde, bakım etiği perspektifi doğrultusunda kısıtlı sayıda çalışmaya ulaşılmıştır (Altıntaş, 2014; Çelik, 2016; Dinç, 2017; Akkan, 2022; Ayhan, 2022). Gerçekleştirilen çalışmaların içerikleri gözden geçirildiğinde, kadın yoksulluğu ve hemşirelik uygulamaları kapsamında ele alındığı, sosyal hizmet perspektifini temel alan bir çalışmanın bulunmadığı tespit edilmiştir. Uluslararası literatür incelendiğinde, sosyal hizmet perspektifinde bakım etiğine ilişkin ülkemize kıyasla daha fazla sayıda akademik yayının bulunduğu görülmektedir (Freedberg, 1993; Tronto, 1993; Sevenhuijsen, 1998; Held, 2005; Lloyd, 2006; Koggel ve Orme, 2010; Dybicz, 2012; Campbell, 2015; Collins, 2018; Hay, 2018; Pease vd., 2018; Hay, 2019; Shaw, 2019; McAuliffe, 2023). Gerçekleştirilen bu çalışmanın amacı, insana duyarlı yaklaşımlardan biri olarak tanımlanan bakım etiği kavramını ve gelişim süreçlerini aydınlatabilmek ve bakım etiğini sosyal hizmet odağında kapsamlı olarak incelemektir. Bu çalışmada sırasıyla bakım kavramı, bakım etiğinin gelişimi, sosyal hizmetin gelişiminde bakım etiği, sosyal hizmet uygulamalarında bakım etiği ve bakım etiğinin avantajları ve dezavantajlarına yönelik bir bakış sunulmaya çalışılacaktır. Ülkemizde bakım etiği kavramının, sosyal hizmet perspektifinde sistematik bir incelemeye tabi tutulmadığı görülmektedir. Dolayısıyla gerçekleştirilen bu çalışma, sosyal hizmet uygulamalarında bakım etiği kavramının aydınlatılması sebebiyle önemlilik arz etmektedir. Sonuç olarak elde edilen bilgiler ışığında, bireylerin birbirleri ile olan ilişkileri, toplumsal bağları ve bu bağların güç dinamiklerini anlamada kritik öneme sahip olan bakım etiği kavramı açıklanmaya çalışılmış ve sosyal hizmetin mesleki gelişiminde ve uygulamalarındaki durumu incelenmiştir.

Karakter ve İlişki Temelli Etik Perspektifinden Bakım Kavramı

Son yıllarda, bakım kavramı sosyoloji, sosyal politika, psikoloji, sağlık çalışmaları, siyaset, felsefe ve ekonomi gibi çeşitli alanlarda araştırma ve bilimin odak noktası haline gelmiştir (Pease vd., 2018). Bu ilişkisel etik teorisinin temelleri, birey için önem taşıyan durumsal, yapısal ve politik faktörlere odaklanmayı sürdürürken, karşılıklı bağımlılığın ve ilişkinin öneminin eleştirel bir şekilde anlaşılmasını sağlayan yirminci yüzyılın ortalarındaki feminist düşünceye dayanmaktadır (McAuliffe, 2023). Bakım etiği esasında bireyler ve toplum arasındaki olumlu etkileşimlerin nasıl teşvik edileceğiyle ilgili temel soruları ele alan bir perspektif olarak karşımıza çıkmaktadır. Bakım etiği bu anlamda yalnızca kişisel bakım eylemleriyle sınırlı kalmamakta; aynı zamanda güç, eşitsizlik ve sosyal adalet gibi sosyal ilişkileri de yansıtan bir kavram olarak görülmektedir (Tronto, 2015). Bu anlamda bakım etiği, doğası gereği bir anlamda karakter ve ilişki temelli yaklaşımın birleşimini temsil eder. Bakım etiği temelde karakter ve ilişki temelli etik kavramlarını içeren bir çerçevede ele alınmaktadır. Karakter ve ilişki temelli etik esasında bireylerin karakter niteliklerine ve insan ilişkilerine odaklanarak ahlaki değerlerin ve eylemlerin temelini oluşturmaktadır (Held, 2005). Bakım kuramcıları, bireylerin evrensel hak ve sorumluluklarına odaklanmak yerine kuramlarını ilişkiler etrafında oluşturmuşlardır (Reamer, 2016). Bu bağlamda bakım etiği, insan ilişkilerinin geliştirilmesi ve davranış örüntülerinde önemli bir gösterge olarak kabul edilir. Genel olarak bakım sağlayan ve bakım alan arasındaki özgün ve köklü bir ilişkiyi temsil etmektedir (Banks ve Nöhr, 2011). Bu yaklaşımlar, bireylerin başkalarıyla olan ilişkilerini temel alarak ahlaki değerlendirmelerde bulunmayı amaçlamaktadır. Bireyin diğerleriyle olan ilişkilerini temel alırken, toplumun genel refahı ve dayanışma da önemli bir rol oynamaktadır. Bu bağlamda, karakter ve ilişki temelli etik yaklaşımlar, bireyler arasındaki ilişkilere ve topluluk etiği, dayanışma ve ortak iyilik arayışına odaklanarak küresel bir perspektif sunmaktadır (Banks ve Nöhr, 2011). Nihayetinde, teorisyenler bireylerin liberal teoride tanımlandığı üzere izole edilmiş/soyut varlıklar olmadığını, temelde insan ilişkileri ve birbirimize karşı sorumluluklarımız olduğu fikri üzerine bakım etiğini temellendirmektedir (Koggel ve Orme, 2010). Bununla birlikte yaşamlarımızın yanı sıra onları etkileyen değerlerin, uygulamaların, politikaların ve kurumların çeşitli düzeylerde birbiriyle kesişen ilişki ağlarına gömülü olduğunu vurgulamaktadır (Koggel, 1998). Çalışmanın bir sonraki bölümünde bakım etiği kavramına odaklanarak tarihsel süreçte gelişimi ve dönüşümü açıklığa kavuşturulacaktır.

Bakım Etiği ve Gelişimi

Bakım genel olarak toplumun tüm kesimleri için önem arz etmektedir. Dahası, bireylerin ve toplumun genel refahını artıran sosyal bir iyilik olarak tanımlanmaktadır. Bakım emeği, uzun bir süre kadınların ve sosyal hizmetlerin doğal sorumluluğunun bir parçası olarak düşünülmüştür. Ancak, bakım emeğinin geleneksel olarak rollerin bir sonucu olarak tasvir edilmesi kadınların kendilerini gerçekleştirme ve bireysel özgürleşmenin önünde engel teşkil etmiştir. 1960'ların sonlarında ortaya çıkan feminizm kadın hareketi, bakım rolüne gözle görülür biçimde meydan okumuştur. Feminist hareketle birlikte erkeklerle kadınlar arasındaki sorumluluğun adil bir şekilde dağıtılması, bakımın toplumsal açıdan daha geniş bir perspektifte değerlendirilmesi gerektiği vurgulanmıştır (Sevenhuijsen, 1998).

Esasında bakım etiğinin tarihsel gelişimi incelendiğinde, yirminci yüzyılın ortalarında erkek ve kadınlara dair popüler psikanalitik açıklamalara ve toplumdaki kadınların rollerinin sorgulanmasına verilen tepkilerden doğan erken bir feminist etik olarak geliştiğini görmekteyiz (MacKay, 2019). Bakım etiği, geleneksel hak temelli erkeksi normları ve örgütlenme biçimlerini reddetmektedir. Kavrama dair katkılar, psikolojideki gözlemsel çalışmalar ile başlamış ve daha sonra ahlaki davranışın pozitif normatif bir açıklaması haline gelmiştir (Meagher ve Parton, 2004; MacKay, 2019). Bakım etiği, tarihinin erken dönemlerinden itibaren ahlaki teorileştirmeye yönelik geleneksel yaklaşımlardan olan Kantçı veya faydacı yaklaşımlarla karşılaştırılma eğiliminde olmuştur (Collins, 2015). Bakım etiği veya bir diğer ifadeyle özen etiği temelde, deontolojik ve pragmatist ahlak sistemlerinden büyük ölçüde etkilenmiştir. Kantçı ahlak bu anlamda soyut ahlaki

prensipleri, tarafsızlığı ve rasyonelliğini vurgularken; faydacı ahlak anlayışının ise eylemlerin sonuçlarına odaklandığı görülmektedir (Banks, 1995).

İlk olarak bakım etiği kavramı, ahlaki ikilemlerle karşı karşıya kalan kadınların düşünce süreçlerini araştıran psikolog Carol Gilligan'ın çalışmaları üzerine inşa edilmiş ve kadınların ahlaki gelişimiyle ilişkilendirilerek tanımlanmıştır (Collins, 2018). Carol Gilligan'ın ahlaki gelişim teorisi, Lawrence Kohlberg'in ahlaki gelişim teorisine bir yanıt olarak geliştirilmiştir. Kohlberg, ahlaki gelişim aşamalarını oluştururken, erkek çocuklar üzerinde yaptığı araştırmalara dayanmış ve bu aşamaların evrensel olduğunu iddia etmiştir. Ancak Kohlberg'in bu teorisi, kadınların ahlaki bakış açılarını yeterince dikkate almadığı için eleştirilmiştir. Gilligan'ın perspektifi ve şefkatli ilişkilere dair öne sürdüğü bu teoriler bir anlamda bakım etiğinin doğuşunu şekillendirmiş ve bu etiğin temelini oluşturmuştur (McAuliffe, 2023). Gilligan, *In a Different Voice* adlı eserinde ahlaki karar alma süreçlerine ilişkin gerçekleştirdiği analizlerde kadın ve erkeklerin ahlaki sorunları kavrama biçimleri arasında bir fark bulduğunu iddia etmiştir. Esasında erkekler adalet ve hak gibi kavramları merkeze alırken, kadınların karar alma süreçlerinde ilişki odaklı düşünmeye eğilimli olduğu ifade edilmiştir (MacKay, 2019). Bununla beraber kadınların bağ kurdukları bireylere yönelik sorumluluk duygusuyla hareket etme olasılığının yüksek olduğu, soyut kurallara dayanarak ahlaki karar almaya daha az eğilimli olduğu belirlenmiştir (Teke Lloyd, 2018). Gilligan bakım etiğini vurgularken, insanların yalıtılmış ve soyut varlıklar olmadığını, temelde ilişkisel ve birbirine bağımlı olduklarını belirtmektedir. Bu, bireylerin eylemlerinin ve kararlarının, onları çevreleyen ilişkiler ve bağlarla yakından ilişkili olduğunu göstermektedir. Gilligan'a göre, insanlar, kendi başlarına değil, toplumsal ilişkiler ve etkileşimler içinde anlam kazanır ve kimliklerini şekillendirirler. Bu nedenle bakım etiği, bireylerin birbirleriyle ve çevreleriyle olan ilişkilerini vurgulayarak, etik düşüncede önemli bir pencere aralar (Koggel ve Orme, 2010).

Gilligan'a göre, kadınlara özgü bakım etiği üç evrede gerçekleşmektedir. İlk olarak kadınlar hayatta kalmayı garantileme adına kendilerinin bakımına odaklanır. Ancak zamanla, benmerkezci düşünce tarzının bencillik olarak nitelendirilebileceğine dair farkındalık geliştirmeye başlar. Bu bilinç seviyesine erişmesinin ardından ikinci aşamada, birey kendisi ile diğerleri arasındaki ilişkileri yeni bir bakış açısıyla değerlendirmeye başlamaktadır. Bu sorumluluk anlayışı, bireyin çevresindeki bağımlı ve dezavantajlı kişilere bakım sağlamaya dayalı bir anlayış ile birleşmektedir. Bu aşamada, iyilik, başkalarına bakım sunma üzerinden tanımlanmaya başlamaktadır. Kadınların genel olarak başkalarına odaklanmaya başlaması, kendi refahlarını ikincil plana atmasına ve ihtiyaçlarını feda etmesine veya göz ardı edebilmesine kapı aralayabilmektedir. Bu noktada kadın yalnızca bakım sağlamakla yükümlü olmadığını farkında olmalı ve kendi ihtiyaçları ile olan dengeyi sağlayabilmelidir. Son olarak kadın, benliğini diğerleriyle dengeleme ve ilişkiler arasında arasındaki bağlantıları şekillendirme üzerine bir anlayış geliştirir. Nihayetinde Gilligan, benlik ve başkalarının birbirine bağımlı olduğunu ifade etmektedir. Bu perspektiften bireylerin yalnızca kendi varlıklarıyla değil, aynı zamanda başkalarıyla ilişkileri üzerinden de anlam kazandığını görmekteyiz (Gilligan, 2003; MacKay, 2019). Gilligan, bakım hakkında akıl yürütmenin ahlaki ve sosyal açıdan sağladığı üstünlüklerin altını çizmektedir. Dahası, bu farklılığın görünür sonuçlarını zayıflatmayı amaçlamıştır (Teke Lloyd, 2018).

Bakım etiği konusundaki çalışmalarıyla bilinen ve bu konuda önemli katkılarda bulunan bir diğer isim Nel Noddings'tir. Noddings ise bakım ilişkilerini, insan varoluşu ve bilincinin temeli olarak tanımlamıştır. Noddings'e göre bakım, "ilgilenen" ve "bakılan" arasında karşılıklı etkileşimi ifade eden bir ilişkiyi temsil etmektedir. Özellikle insanların birbirleriyle nasıl etkileşimde bulunması gerektiğiyle ilgilenmektedir. Noddings'e göre şefkatli ilişkilerin nasıl kurulacağı, sürdürüleceği ve geliştirileceği önemlilik arz etmektedir. Bu anlamda bakım kavramını feminen ve annelik perspektifinde kavramsallaştırmıştır. Ona göre ilgi, başka birini kabul etme ve tamamen diğer kişiye odaklanma ve onunla ilgilenme anlamına gelmektedir. Bireyler, alıcı bir moda girerek diğerlerinin deneyimlerini ve duygularını tamamen anlamaya ve içselleştirmeye hazır hale gelirler. Noddings, ilişkilerin düzenli olması gerektiğini savunarak, üretken olabilme için ilişkilerin düzenli olması gerektiğini belirtir (Noddings, 2003; Corsetti, 2010). Noddings'in ifade ettiği ilişkisel bağlılık esasında karmaşıktır ve pek çok doğal problemi de beraberinde getirir. Bakım veren kişi zaman zaman kız-

gınlık ve yük hissedebilir, bakılan kişi ise bakım verenin ihtiyaç duyulan şeyi sağlamada yeterince çaba göstermediğini düşünebilir. Bu durum, bakım veren ve bakım alan arasındaki ilişkinin sürekli bir denge arayışı içinde olmasını gerektirir. Sağlıklı ve sürdürülebilir bir ilişki, her iki tarafın da empati ve anlayışla hareket etmesi ve ihtiyaç ile beklentilerini açıkça ifade etmesiyle mümkün olabilir. Özellikle aile içinde olduğunda, şefkat temelli ilişki, daha az tanıdık veya uzak bir akraba ile olan ilişkiden doğal olarak farklılık gösterecektir. Bakım verenin ücretli bir çalışan olması durumunda ise, bu ilişki farklı bir nitelik kazanır. Sonuç olarak, bakım ilişkileri her durumda empati, anlayış ve açık iletişim gerektirir ve bu unsurlar, ilişkinin sağlıklı ve sürdürülebilir olmasını sağlar (McAuliffe, 2023).

Bakım, başlangıçta Gilligan ve Noddings tarafından ortaya konan belirleyici bir etik yaklaşım olarak görülse de 1980'ler boyunca, bu yaklaşıma feminist geleneğin diğer temsilcileri de katkıda bulunmuş ve bu da bakım etiğinin gelişimine önemli ölçüde katkı sağlamıştır (Campbell, 2015). Ancak bakım etiğine dair erken aşamalar, genel olarak hem feminist düşünürler hem de diğer ahlaki geleneklerde çalışan düşünürler tarafından eleştirilme eğiliminde olmuştur (MacKay, 2019). Özellikle Gilligan ve Noddings'in psikoloji, ahlaki teori ve feminist düşünce içindeki bakım etiği kavramsallaştırmasına bir dizi karşıt görüş ileri sürülmüştür. Bakım ilişkisinin içselleştirilme potansiyeli, bazı feministler tarafından öne sürülen eleştiriler arasında belirgin olarak ön plana çıkmaktadır. Özellikle bakımın karmaşık tarihi, cinsiyet temelli kalıp yargılar, kadınlığın doğası ile ilişkilendirilen özellikler, bakıma ilişkin genel çağrışım ve imgeler kadınların failliğine zarar verebilecek şekilde yapı kazanabilmektedir. Bazı feminist teorisyenlere göre, bakımın kadınlarla özdeşleştirilmesi geleneksel kadın rollerini yüceltebilmekte, rolleri pekiştirerek toplumsal eşitsizlikleri sürdürme riski barındırabilmektedir (Tong ve Williams, 2010; MacKay, 2019).

Bununla birlikte feminist temsilciler arasında, bu yaklaşım kimi zaman bir 'adalet etiği' olarak da adlandırılmıştır (Banks, 1995). Adalet etiğinin temel amacı, adil ve eşit muamele edilmesini sağlamaktır. Bunu evrensel ilkeler ve kurallar temelinde, tarafsız ve doğrulanabilir bir şekilde gerçekleştirmektedir. Her ne kadar iki yaklaşımda da karar alma süreçlerinde belirli normatif ilkeler ön plana çıkıyor ve uygulamalara bir çerçeve sunuyor olsa da bağlamsallığı ve özgün ihtiyaçları odağa almadığı, ilişkisel dinamikleri arka planda bıraktığı, empati ve şefkatten yoksun karar almaya yol açabileceği için eleştirilerin hedefi olmaktadır (Botes, 2000). Adalet etiğine ilişkin Virginia Held ise, bakım etiğinin adaletin temel bir unsuru olduğunu savunmaktadır. Bakım, adalet olmadan da varlığını sürdürebilirken adaletin bakım olmadan var olamayacağı ifade edilmektedir (Held, 2005). Ayrıca, adaletin zihinlerde tezahür edebilmesi amacıyla ilk olarak diğerlerinin durumunu göz önünde bulundurarak duyarlılık gösterilmesi gerektiği ifade edilmektedir. Bu durum ise bakım ifadesi olarak değerlendirilmektedir (MacKay, 2019). Dolayısıyla feminist perspektifte bakım etiği, yalnızca bakımı nasıl kavramsallaştırdığımızı değil aynı zamanda adaleti nasıl kavramsallaştırdığımızı da yeniden düşünmemizi gerektirmektedir (Lloyd, 2006).

Sevenhuijsen ve Tronto bu anlamda Noddings ve Gilligan'ın erken bakış açılarını eleştirerek, kadınlara atfedilen geleneksel roller ve özellikler temelinde inşa edilen yaklaşımlarının kadınları çeşitlilikten yoksun bir kategori olarak ele alması ve kadın stereotiplerini pekiştirmesi nedeniyle eleştirmişlerdir (Collins, 2018). Tarihsel olarak, bakım etiğinin genellikle fedakarlıkla özdeşleştirilmesi, bu fedakarlığın da sıklıkla kadınlık sembolleriyle veya tipik kadınsı karakter yapılarıyla ilişkilendirildiği görülmüştür (Sevenhuijsen, 1998). Tronto ve Sevenhuijsen, bakım etiğini cinsiyet temelli (kadın-erkek karşıtlığı) düşünceden uzaklaştırarak onu güç, kamu refahı, politika ve aktivizmle ilişkilendiren bir yaklaşıma bağlamışlardır. Bu perspektif, bakım etiğini cinsiyet temelli ayrımlardan öte, toplumsal güç ilişkileri, kamu politikası ve sosyal aktivizm bağlamında ele almıştır (Collins, 2018). Dolayısıyla bakım etiğinin savunucuları, bakımın ahlaki açıdan uygunluğunu vurgularken, bunun sadece kadınlara özgü değil, tüm insan ahlakının önemli bir bileşeni olduğunu ileri sürmektedirler (Campbell, 2015).

Bakım etiği, aynı zamanda bir dizi prensipten veya arzu edilen duygulardan çok daha fazlasını içermektedir. İnsanların şefkatli ilişkiler bağlamında birbirlerine değer verdikleri pratik bir eylemdir. Bakım vermek ve almak bir anlamda insani boyutumuzu geliştirir, değerli olduğumuzu hissettirir ve ahlaki varlıklar olma-

mızı sağlar (Howe, 2014). Feminist teorisyen Joan Tronto bakımı politik bir kavram olarak ele almaktadır. Toplumsal cinsiyetin ve güç ilişkilerinin bu alandaki rollerini vurgulayan Tronto, bakımı yalnızca kişisel bir sorumluluk değil, aynı zamanda toplumsal bir görev olarak görmektedir. Joan Tronto, Berenice Fisher ile geliştirdiği tanımda bakım etiğini şu sözlerle dile getirmiştir:

“Dünyamızı korumak, sürdürmek ve onarmak, böylece orada mümkün olduğu kadar iyi yaşayabilmek için yaptığımız her şeyi içeren, insan türünün karakteristik faaliyeti.... Yaşam boyu bir destek ağına bağlanmayı amaçlıyoruz.” (Fisher ve Tronto, 1990).

Sonuç olarak, Joan Tronto’nun ifadesi, insanların birbirlerine yaşam boyu destek olma ve toplumsal dayanışma ile dünyayı daha iyi bir yer haline getirme amacını vurgulayarak, insanlığın ortak sorumluluklarını ve değerlerini öne çıkarmaktadır. Özünde ilişki temeline dayanan bakım etiği, Tronto tarafından önemsemek, ilgilenmek, bakım vermek ve bakım almak olmak üzere dört temel boyuta ayrılmıştır. Bu kategoriler, bakım etiği uygulamalarının ahlaki veya etik unsurlarını belirlemede önemli bir rol oynamaktadır (Tronto, 1993; Tronto, 2013; Collins, 2018; Laurin ve Martin, 2022).

Bakımın temelde dört etik unsuru bulunmaktadır. Bunlar dikkat, sorumluluk, yeterlilik/yetkinlik ve duyarlılık olarak ifade edilmektedir. Bakım vermenin temel ahlaki boyutlarından biri, bir ihtiyacın tanınması için gereken **dikkattir**. Bakım, başkalarının ihtiyaçlarını fark etmeyi ve bu ihtiyaçları eşit bir şekilde kabul etmeyi gerektirir. Bu; dinleme, anlama ve bakım alan kişinin hem dile getirdiği hem de dile getirmediği ihtiyaçlarına dikkat etmeyi içerir. Aynı zamanda, bakım veren kişinin, bakım alan kişinin yeteneklerini güçlendirmeye ve kapasitesini onaylamaya yönelik çabalarını içerir. **Sorumluluk** perspektifinden bakıldığında, bakım sadece belirli sonuçlara ulaşmanın bir aracı olmakla kalmaz, aynı zamanda kendi başına bir amaç olarak kabul edilir (Tronto, 1993; Collins, 2018). Geleneksel ahlak teorilerinin aksine, bakım etiği sorumluluğu merkezi bir kavram olarak ele almaktadır. İlgiilenmek, ihtiyaçlar belirlendikten sonra bu yükümlülüğü yerine getirme aşamasının temel ahlaki boyutudur. Çoğu zaman sorumluluklar resmi olarak yükümlülüklerle uyma ihtiyacı olarak algılanmaktadır. Fakat sorumluluk, bir dizi resmi kural veya vaatten ziyade, bir dizi örtülü kültürel uygulamaya gömülü bir terimdir. Bu noktada sorumluluk kavramı ‘doğru olanı yapma’ eğilimi olarak tanımlanmakta ve görev duygusundan kaynaklandığı ileri sürülen yükümlülük kavramından farklılaşmaktadır. Bu bağlamda, sorumluluk sadece belirli görevlerin yerine getirilmesiyle sınırlı kalmaz, aynı zamanda toplumun ve bireylerin ihtiyaçlarına duyarlılık ve tepki verme sürecini de içerir. Birisi veya bir grup, belirlenen ihtiyaçların karşılanmasını sağlama sorumluluğunu üstlenmelidir. Sorumluluk bu anlamda resmi ve yasal bağlar yerine kültürel uygulamalar, politik motivasyonlar ve bireysel psikoloji gibi faktörlere dayanabilir (Tronto, 1993; Tronto 2013; Collins, 2018; Pease vd., 2018). Bakım etiğinin **yeterlilik/yetkinlik** unsuru ise, bakım verenin ihtiyaçlara doğrudan ve etkili bir şekilde yanıt verme becerisini içermektedir (Tronto, 1993). Bakım verme eylemi bu anlamda sorumluluk üstlenmekten daha fazlasını gerektirmektedir. Bakım verme sorumluluğunu yerine getirirken kişinin yetkin olması, sadece teknik becerilere sahip olmasını gerektirmez aynı zamanda etik açıdan doğru ve etkili bir şekilde hareket etmesini gerekli kılar (Tronto, 2013). Bir bakım eylemi olarak yetkinlik, özel becerilerin zamanla veya uygun eğitimle geliştirilebileceği inancına sahiptir (Collins, 2018). Son olarak bakım etiğinin temel etik unsuru ise **duyarlılıktır**. Burada duyarlılık kavramı, bakım alan kişinin bakıma yanıt vermesi olarak ifade edilir. Bakım verenin eylemlerine bakım alan kişinin yanıtı, bakım sürecinin önemli bir unsurudur. Bu, bakım ihtiyaçlarının etkili bir şekilde karşılandığını belirlemenin temel bir yolunu sağlamaktadır (Tronto, 1993). Ancak bakımın verildiği kişinin tepki vermesi her zaman şart değildir, ancak bir tür yanıt alınması önemlidir. Bu yanıt genellikle, geçmiş ihtiyaçlar karşılandıkça yeni ihtiyaçların ortaya çıkabileceğine ve dolayısıyla bakım sürecinin devam ettiğine işaret etmektedir (Tronto, 2013). Bakım ilişkisinin başarısı, alıcının yanıt verme kapasitesine bağlıdır. Bakım verenin, bakım alan kişinin benzersiz deneyimlerine ve algılarına odaklanması gerekmektedir. Bu, bakım verenin sadece fiziksel ihtiyaçları değil, aynı zamanda duygusal, zihinsel ve ruhsal ihtiyaçları da dikkate alması gerektiği anlamına gelmektedir (Collins, 2018). Yeterli duyarlılık göstermek, dikkat ve özen gerektirir; bu da duyarlılığın bakım etiğinin temel unsurlarıyla nasıl iç içe geçtiğinin bir göstergesidir (Tronto,

1993). Bu boyutlar bakımının sadece fiziksel ihtiyaçların karşılanmasından öte, insanların birbirlerine duyduğu özen, sorumluluk ve saygıya odaklanan kapsamlı bir yaklaşımı temsil etmektedir. Nihayetinde tarihsel süreçte bakım, çeşitli teorisyenler tarafından ele alınarak belirginleştirilmeye çalışılmış ve feminist düşüncelerin odağında irdelenmiştir. Ahlaki karar verme, bağlamsal ilişkilere ve sorumluluklara dikkat çeken bu yaklaşım sorumluluk, yeterlilik/yetkinlik ve duyarlılık gibi etik birtakım boyutlarla ilişkilendirilmektedir. Son olarak bilgiler ışığında bakım etiğine dair bazı varsayımlar aşağıda listelenmeye çalışılmıştır (Meagher ve Parton, 2004).

- Ahlaki olarak gözden geçirme odağına, birey ve haklar yerine insanların birbirlerine karşı olan sorumluluklarının karşılıklı etkileşimini yerleştirir.
- Genel olarak bakım etiği bireylerin eşit ahlaki değerini kabul eder ve gayriresmî ve kişilerarası ilişkilerinin ahlaki müzakere için uygun bir nesne ve zemin olduğunu savunur.
- Ahlaki özneler olarak bireyler, diğerlerine şefkatle bakmalı, her kişiye benzersiz ve yeri doldurulamaz olarak yanıt vermeli ve her ahlaki kararın belirli bir bağlamda gerçekleştiğini kabul etmelidir.
- Bakım yalnızca bir ihtiyacı karşılamakla kalmayıp bunun yanı sıra bakım ilişkileri sürecinde yer alan kişilerin gelişimlerini destekleyen ve birbirlerine karşı esnek sorumluluklar üstlenmeye istekli olan ve teşvik eden bir süreç olmalıdır.

Çalışmanın bir sonraki bölümünde bakım perspektifi, insan onuru ve insan ilişkilerinin değerini ön plana çıkaran sosyal hizmet ekseninde keşfedilmeye çalışılacaktır.

Sosyal Hizmetin Gelişiminde Bakım Perspektifi

Sosyal hizmetin gelişimi tarih boyunca çeşitli tartışmalara ve dönemsel dönüşümlere tanık olmuştur. Genel olarak bakım, sosyal hizmetin başlangıcından bu yana uygulamalarında, değerlerinde ve teorisinin merkezinde belirgin bir şekilde öne çıkmıştır (Meagher ve Parton, 2004). Modern kadın hareketleri öncesinde gerek sosyal hizmet alanlarında gerekse kadınların hane içinde bakım sorumluluğunu üstlenmeleri, toplumsal düzeyde doğal ve en uygun seçenek olan olarak görülme eğiliminde olmuştur (Sevenhuijsen, 1998). Ancak bu perspektif tıp, hemşirelik gibi sağlık alanlarında çalışan meslek profesyonelleri arasında da oldukça önemli bir yer tutmaktadır (Nortvedt vd., 2011; Woods, 2011).

Özellikle 20. yüzyılın başlarındaki Hayır Kurumu Derneği ve Yerleşim Evi Hareketi gibi önemli sosyal hizmet hareketlerinde çalışanlar, güçlü bir bakım ahlakına ve paternalist bir yaklaşıma sahipti (Dybic, 2012; Reamer, 2017; Thompson, 2019; Tuncay ve Tekin, 2022). Bu hareketler, dezavantajlı gruplara yardım etmeye ve onlarla yakından ilgilenmeye odaklanmıştır. Bakım, bu erken dönem sosyal hizmet uygulamalarında merkezi bir rol oynamıştır ve toplumun en savunmasız üyelerine destek sağlama çabalarını şekillendirmiştir. Genel olarak bireysel ve gönüllü çabalarla başlayan hayırseverlik anlayışı ile sürdürülen, ahlakçı ve paternalist bir zeminde ilerleyen hizmetlerin zamanla etkililiği ve verimliliği tartışılmaya başlanmıştır (Reamer, 1983; Freedberg, 1993; Zastrow, 2015; Reamer, 2017). Sosyal hizmet uzmanları, bireysel yardımın ötesine geçerek toplumsal adaletsizliklerle mücadele etmeyi ve yapısal değişiklikler için çağrı yapmayı hedeflemişlerdir. Bu dönüşümün, sosyal hizmetin profesyonelleşmesi ve akademik bir disiplin olarak kabul edilmesiyle daha da güçlenmiş olduğu görülmektedir. Bu anlamda Mary Richmond'un çalışmaları da mesleğe bir mesruiyet kazandırmıştır (Zastrow, 2015; Tuncay ve Tekin, 2022). Çeşitli dönüşümlere rağmen sosyal hizmetin temelinde önemli bir yer tutan, mesleğin etik ve insan odaklı yönlerini güçlendiren empati, merhamet, koşulsuz olumlu saygı ve içtenlik gibi hümanist değerlerin bu anlamda sabit kaldığı görülmektedir (Lymberry, 2001 akt. Hay, 2018). Bu bağlamda, bakımın sağlanması, bireylerin özerkliğini teşvik eden herhangi bir liberal sistemin temel bir unsuru olarak kabul edilmektedir. Bu bakış açısından bakım, insanların kendi hayatlarını yönlendirmelerini sağlayacak unsurları anlama ve değerlendirme yeteneğini içeren empati erdemi teşvik etmeyi ifade etmektedir. Böylelikle, insanların iyi yaşama ilişkin önyargılarını yansıtmak yerine, kendi hayatlarını yönlendirme kapasitelerini güçlendirmektedir (Magni-Berton, 2011). Bu perspektif, sos-

yal hizmet uzmanlarının bireyleri ve toplulukları güçlendirme ve baskıya karşı direnç geliştirme yönündeki çabalarını artırmakta ve sosyal hizmet uzmanlarının daha insancıl ve empatik yaklaşımlar benimsemelerini teşvik etmektedir. Sosyal hizmet uzmanları, genellikle bakım ekibinin bir parçası olarak, bakılan kişinin tedavi veya değerlendirme kararları hakkında fikir sahibi olabileceğini hatırlatır ve kişinin durumu hakkında sorular sorar. Bu süreçte, sosyal hizmet uzmanları, aileden veya önemli kişilerden destek alarak bakım sürecini daha etkin bir şekilde yönetir (McAuliffe, 2023). Gilligan tarafından ortaya konan bakım etiği, görüldüğü üzere sosyal hizmet alanında önemli bir yer edinmektedir. Bu etik anlayış, meslek içinde yaygın olan deontolojik, faydacı ve sonuçsalci etiklerden farklı olarak, marjinal de olsa kabul gören bir bilgi ve değerler sistemi haline gelmiştir. Bakım etiğinin sosyal hizmet için önemi, bu etiğin doğası gereği ilişkisel, heterojen ve radikal olması altında yatmaktadır. Sosyal hizmet pratiğinde, klasik erdemlerle bakım arasında benzerlikler bulunabilse de bakım etiği, bireysel eğilimden ziyade kişiler arası ilişkiselliğe vurgu yaparak erdem etiğinden ayrılmaktadır. Bu etik yaklaşım, bakım ilişkilerindeki karşılıklı bağımlılığı ve bireylerin kırılganlık konumlarındaki sürekli değişiklikleri vurgulayan bir paradigmaya dayanmaktadır.

Bakım etiği ontolojik olarak politik bir etik olup, sosyal hizmet uygulamalarında kişiler arası ilişkileri ve toplumsal adaleti merkeze almaktadır. Bu nedenle, bakım etiğinin sosyal hizmet pratiğinde yeniden ele alınması, mesleğin temel değerlerini ve ilişkisel boyutunu güçlendirerek, hizmet sunumunun daha etkili ve insancıl olmasını sağlar. Bakım etiğinin tarihsel gelişimi açısından, sosyal hizmet uzmanlarının etik anlayışının, bireylerin ihtiyaçlarını anlamak ve bu ihtiyaçları karşılamak için gösterdikleri özen ve dikkat ile şekillendiği görülmektedir. Bu bağlamda, sosyal hizmette etik anlayışının yalnızca yasal yükümlülüklerle sınırlı kalmayıp, insan ilişkilerine duyarlı ve bireylerin benzersiz deneyimlerini göz önünde bulunduran bir yaklaşımla geliştiği vurgulanmaktadır (Visse vd., 2015; Shaw, 2019). Görüldüğü üzere, bakım etiğinin temelini oluşturan özen duygusunun bu anlamda sosyal hizmetin doğasına uygun bir şekilde bireylere odaklandığı görülmektedir. Bu etik yaklaşım, özellikle sosyal hizmet uzmanlarının işlevlerine ve danışanlarına yaklaşımlarına uygun bir temel sunmaktadır (Rothman, 2013). Nihayetinde bakım, sosyal hizmet uygulamalarının çoğunun temelini oluşturan müdahalelere de rehberlik etmektedir (Pease vd., 2018).

Bakım etiği, bireysel sosyal hizmet uygulamalarının yanı sıra daha geniş sosyal politika ve ilişkilere de aracılık edebilmektedir. Bir toplumda adalet duygusunun eksikliği durumunda, bakım etiği yorumları eleştirel düşünceyi, direnişi ve toplumla ilgili sosyal dayanışma stratejilerini etik sosyal hizmet uygulamasının merkezi bileşenleri olarak teşvik edebilir, aynı zamanda toplumsal yardım ihtiyacını kabul ederken bireysel ızdırapları ele almanın yollarını geliştirebilir (Baines, 2018). Dahası bakım etiğinin ilişkisel ve duyarlı etik perspektifi, kamu hizmetlerindeki mevcut örgütsel taleplere veya reformlara yapıcı bir yanıt sunarak sosyal adaletin güçlendirilmesinde araç olarak değerlendirilebilir (Juujärvi vd., 2020). Nihayetinde bakım etiği, yalnızca bireysel veya özel yaşamlarla sınırlı kalmayıp, mesleki uygulamalar, sosyal ve kamu politikaları ve uluslararası gibi daha geniş bağlamlarda da uygulanabilir. Bu etik yaklaşım, çeşitli ilişki ve etkileşim türlerinin analizinde ve yönetiminde temel bir rol üstlenebilir (Barnes vd., 2015).

Sosyal Hizmet Uygulamalarında Bakım Etiği

Bakım etiği, adil bir toplumun kurulmasında önemli bir rol oynayan sosyal hizmetin temel değerlerinden biridir. Bu perspektif, insanların ihtiyaçlarını anlama, dayanışmayı teşvik etme ve toplumsal adaletin sağlanmasına odaklanarak sosyal hizmet uygulamalarına derinlik kazandırır (Pease vd., 2018). Bakım etiği bu anlamda mesleğimizin özüne uygun olarak, insanların ihtiyaçlarına duyarlılık ve hassasiyetle yaklaşmayı teşvik eder. Bu yaklaşım, bireylerin kendilerini değerli ve önemli hissetmelerini sağlar. Özellikle bakım kavramı ve özen, başkalarının ihtiyaç ve çıkarlarıyla ilgilenme ve yardıma ihtiyacı olan bireylere duyarlı olma gibi unsurları içermektedir. Bu anlamda bakım etiği sadece bir işi yapmaktan öteye geçerek, bir mesleği sürdürme ve benimseme çabasına dönüşen bir anlayışı teşvik eder (Howe, 2014; Hugman vd., 2021). Bu anlamda etkili bir bakım, duygusal empatiden daha fazlasını gerektirmektedir. Nihayetinde, bakım alıcılarının koşulları, kaygıları, ihtiyaçları, duyguları, tutumları, öncelikleri ve hedefleri hakkında bilgi sahibi olmayı

ve anlama sürecini sağlayan bir yaklaşımı içerir. Bu nedenle, sosyal hizmet bağlamında bakım etiği, sosyal hizmet uzmanının danışanın yaşamına tam katılımını ve danışanın bakış açısını anlamaya açık olmasını gerektirmektedir (Rothman, 2013).

Bakım kavramı tarihsel olarak sosyal hizmet mesleğinin temel bir değeri olarak kabul edilirken, neoliberal düşünce tarzlarının artan etkisiyle birlikte sosyal hizmet teorisi ve pratiklerinin etrafında da yeniden şekillenmiştir (Hay, 2019). Bakım etiği, Birleşik Krallık'ta sosyal hizmetin temel mesleki gereksinimleriyle yakından ilişkili olarak ele alınmaktadır. İngiltere Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği (BASW), sosyal hizmet uzmanlarının etik bir uygulama kılavuzunda pratikte 'şefkatle ve özenle' hareket etmeleri gerektiğini özellikle vurgulayarak bakımla ilgili bu bağlantıyı netleştirmiştir (Collins, 2018). Genel olarak, doğal bakım ile etik bakım arasında önemli bir farklılıklar bulunmaktadır. Doğal bakım, sevgi ve duygusal bağlılığa dayanırken, bakım etiği görev ve sorumluluğa dayanmaktadır. Bakımın işi ve pratiği, bunu etik bir mesele haline getiren bir sorumluluğu beraberinde getirmektedir. Çünkü ilişkilerin temelinde ahlaki bir boyut bulunmaktadır ve bu ilişkilerin doğası, bakımın nasıl gerçekleştirileceğini belirler. Bu sorumluluk, bakımın ahlaki temellerini ve etik çerçevesini vurgulayarak, bakım veren ve bakım alan arasındaki ilişkinin sağlıklı ve etkili olmasını sağlar (McAuliffe, 2023). Bakım etiği perspektifi, sosyal hizmet mesleğinin temel odak noktası olan insan refahı, ilişkiler ve karşılıklı bağımlılıkla uyumlu olduğu için önemlidir (Reamer, 2016). Bakım etiğinin temel ilkesi, diğerlerinin ihtiyaçlarını tanıma ve bu ihtiyaçlara yanıt verme olup, bu ilke bakım etiğinin merkezine yerleştirilmiştir (Howe, 2014).

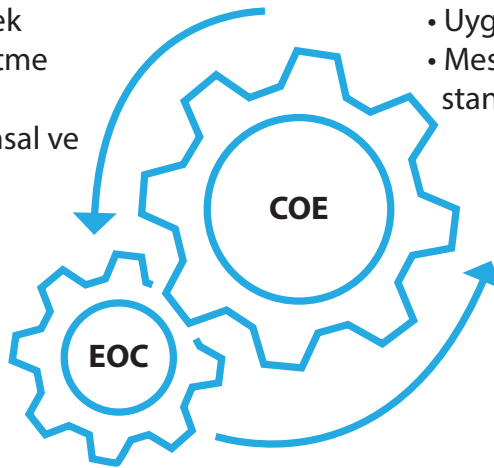
Bu bağlamda, bakım etiğinin sosyal hizmet uygulamalarını yönlendiren temel ilkeler olan NASW Etik Kuralları Etik Kurallarını sürdürmede karşılıklı temel bir rol oynadığı (Şekil 1) görülmektedir. Dahası bakım etiği, diğer yandan NASW etik kuralları, sosyal hizmet uygulamalarının kalitesini artırmak için birlikte çalışmaktadır (Byers ve Shapiro, 2019).

Bakım Etiği (EOC)

- Duygusal tepkilere dikkat etmek
- Özen göstermeme yada reddetme eğilimlerini gözlemlemek
- Etik bakım farkındalığı (bağlamsal ve dinamik olarak)

NASW Etik Kuralları (COE)

- Uygulamalara yön veren ilkeler
- Mesleki uygulamaları düzenleyen standartlar

Şekil 1. Bakım Etiği (ECO) ve NASW Etik Kuralları (COE)

Görseldeki şekilden de anlaşılacağı üzere, bakım etiğinde ortaya konan değerlerin sosyal hizmet mesleğinin değerleri ile uyumlu görülmektedir. Sosyal hizmet, ilk dönemlerinden bu yana bakım değeri ile sistematize edilmiş bir meslektir. Bakım etiği, mikro düzeydeki uygulamalar ve mesleğin makro etik örgütlenmesi açısından önemli bir yere sahiptir (Byers ve Shapiro, 2019). Sosyal hizmet uzmanları, toplumda adaletin sağlanması ve sosyal eşitsizliklerin azaltılması için çaba gösterirken, bakım etiği ilkelerini benimseyerek bu hedeflere ulaşmaya çalışırlar. Bu etik ilkeler, bireylere yapılan yardımın sadece toplumsal düzeyde değil, aynı

zamanda bireysel düzeyde de anlamını ve etkisini vurgular. Bu bağlamda, sosyal hizmet uzmanları, sosyal yardım ihtiyacını kabul ederken aynı zamanda bireysel acıları ele almanın yollarını ararlar ve toplumla ilgili sosyal dayanışma stratejilerini teşvik ederler (Pease vd., 2018).

Bakım etiği, karmaşık etik zorluklara basit ve hızlı çözümler sunmaz. Bunun yerine bu etik yaklaşım, müracaatçıların temel hakları, sosyal hizmet uzmanlarının öncelikli görevleri ve etik kararların sonuçları hakkında karmaşık soruları derinlemesine değerlendirmeyi gerektirir. Bu doğrultuda bakım etiği, sosyal hizmet uzmanlarının etik seçimlerin insanlar üzerindeki etkilerini ve onlar için önemli olan ilişkilerin derin farkındalığını koruması gerektiğini hatırlatır. Bu yaklaşım, etik kararlar alırken hassasiyet ve dikkatle hareket etmenin önemini de bir anlamda vurgulamaktadır. Doğası gereği sosyal hizmet uzmanlarının aldığı kararlar bireylerin yaşamlarını ve ilişkileri derinden etkileyebilmektedir. Bu nedenle sosyal hizmet uzmanları etik kararlarının potansiyel etkilerini göz önünde bulundurarak hareket etmelidirler (Reamer, 2016). Bakım etiği bu anlamda net bir “kurallar” listesine sahip değildir; bunun yerine, daha esnek bir süreci tanımlamaktadır. Bakım etiği perspektifinde sosyal hizmet uzmanı açısından bazı noktalar önemlilik arz edebilmektedir. Bunlar aşağıda kısaca özetlenmeye çalışılmıştır.

- Müracaatçılarla kurulan ilişkiler, açık iletişim ve samimiyetle karakterize edilmektedir.
- Müracaatçının yaşam durumunu anlama ve paylaşma konusunda açıklık ve anlayış gerekmektedir.
- Başkalarının, özellikle de acı çeken veya ihtiyaç içinde olanların refahına yönelik genel bir endişe barındırmaktadır.
- Müracaatçının refahına yönelik olarak, müracaatçıların ihtiyaçları, müracaatçıların ve topluluk kaynakları ile kurum hakkındaki bilgi ve mantık temelinde yardımcı olma arzusu hakimdir (Rothman, 2013).

Son yıllarda bakım etiği kavramı incelendiğinde özellikle çocuklar, gençler, yaşlı ve engelli bireyler gibi belirli müracaatçı gruplarıyla ilişkilendirilmiştir (Collins, 2018). Günlük yaşamın temel bir unsuru olan ve geniş bir yaygınlığa sahip olan bakım; yalnızca engelli, çocuk veya yaşlılar gibi “savunmasız” bireylere yardım etmeyi değil, aynı zamanda kolektif yaşamlarımızı iyileştirmeyi amaçlayan her türlü niyeti veya eylemi de içermektedir (Laurin ve Martin, 2022). Dahası, feminist bakım etiği bakış açısı da sosyal hizmet müdahalesi ve hizmetleri için bir model sağlamak amacıyla bireysel ve çekirdek aile modellerinden uzaklaşarak kolektif bakıma odaklanmayı önermektedir (Richardson vd., 2024). Bunun anlamı, sosyal hizmet uzmanı gibi insanlarla doğrudan etkileşim içinde olan meslek profesyonellerinin mevcut toplumsal ve kişisel yapıların nerede, neden ve nasıl dışlanmaya ve marjinalleşmeye yol açtığını inceleyerek sorunlara yaklaşma sorumluluğuna sahip olmaları gerektiğidir. Ek olarak, bağlılıkların/ilişkilerin nasıl bozulduğunu veya koptuğunu, sonuç olarak ise bunların nasıl acı çekmeye yol açtığını inceleme sorumluluğu bulunmaktadır (Engster, 2007).

Eylemlerin doğasına odaklanan ve ahlaki kararların belirli kurallara dayandığını savunan deontolojik yaklaşımın aksine bakım etiği daha çok ilişkilere ve duygulara önem atfetmektedir. Bununla birlikte sosyal hizmet uzmanları ile müracaatçılar arasındaki bağlamın, karşılıklı iş birliğinin ve ilişkilerin ve başkalarına karşı sorumlulukların önemini vurgular (Koggel ve Orme, 2010). Bu perspektife göre, uygulamalardaki etik kararlar, bireyler arasındaki bağlara, duygusal ihtiyaçlara ve karşılıklı ilişkilere dayanmalıdır. Bakım etiği, danışanların duygusal ihtiyaçlarına duyarlılık gösterirken, onların bireysel ve toplumsal refahlarını desteklemeyi amaçlamaktadır. Bu anlamda sosyal hizmet uygulamalarında bakım etiği, insanlarla ilişkilerin geliştirilmesinde ve nasıl davranılacağına karar verilmesinde önemlilik arz etmektedir (McAuliffe, 2023). Finlandiya’da sosyal hizmet uzmanları ile gerçekleştirilen bir çalışmada sosyal hizmet uzmanlarının etik karar alma süreçleri incelenmiştir. Bu kapsamda etik karar alma süreçlerinde uzmanlarının yoğunluklu olarak bakım odaklı akıl yürütmeyi, bakım odaklı hizmet sunumu kullanmış oldukları belirlenmiştir (Juujärvi vd., 2020).

Sonuç olarak bakım etiği, sosyal hizmet uygulamalarında etik boyutları anlama ve etik karar verme süreçlerinden bağımsız bir bakış açısı olarak değerlendirilmekten ziyade ilişkisel değerlere vurgu yapan, insan-

ları bağlam içinde anlama için çaba gösteren birer tamamlayıcı çerçeve olarak değerlendirilebilir (Banks ve Nöhr, 2011). Bu noktada bakım etiği din, dil, ırk, kültür veya ahlaktan bağımsız olarak evrensel değerlere sahip görünmektedir (Engster, 2007). McAuliffe (2023) göre, sosyal hizmetin bireysellik ve öz yeterlilik yerine kolektivizm ve dayanışma temelinde farklı bir konumda hareket eden neoliberal organizasyonlar içinde sağlam bir konum tutabilmesi için bakım etiğine ihtiyacı vardır. Bu anlamda hizmet sunumlarında yalnızca bireysel sorumluluk, verimlilik, performans veya bütçe kullanımı gibi hedeflere değil, aynı zamanda müracaatçıların ihtiyaçlarına cevap verecek şekilde değerlendirme ölçütlerinin ön plana çıkmasına ihtiyaç bulunmaktadır.

Her ne kadar genel olarak mikro düzeyde bakım perspektifi müracaatçı grupları üzerinden değerlendirilmiş olsa da bakım, basitçe mikro düzey ahlaki bir konu olarak görülmemelidir. Bakımın toplumlardaki sunuluş şekilleri, bakım sorumluluğunun devlet, aile ve piyasa gibi kurumlar arasında nasıl paylaşıldığı, bakım hizmetlerinin finansal boyutu gibi meseleler toplumsal eşitlik ve adaletin şekillenmesinde rol oynamaktadır (Akkan, 2022). Bununla birlikte, sınıf, cinsiyet, etniste ve ırk ile ilgili daha geniş yapısal konularla yakından ilişkili ve politik olarak değerlendirilmektedir. Bu anlamda, bakım etiği yaklaşımı yalnızca bakım veren-bakım alan, kamusal-özel arasındaki dikotomiler değil, aynı zamanda bakım-adalet/haklar arasındaki dikotomileri de sorgulamaktadır. Genel olarak bakım var olmaksızın adaletin sert ve bireysel ilişkilere dayanmayan bir yapı haline geleceği düşünülmektedir (Meagher ve Parton, 2004). Bakım, sosyal politikanın temel değerlerinden biri olan adalet ile çelişen veya rekabet halinde olan bir kavram değildir. Aksine, dezavantajlı grupların yapısal eşitsizliklerini tespit etmeye ve bu doğrultuda adil, kapsayıcı ve etik müdahaleler gerçekleştirmeye yönelik bir yaklaşım sunmaktadır (Barnes, 2012). Bu anlamda bakım kavramı, insani ihtiyaç olmanın ötesinde toplumun refah seviyesine ve eşitsizliklere doğrudan etki eden bir alan olarak değerlendirilebilir. Ayrıca, bu sorumluluğun adil bir şekilde paylaşılması gerektiğinde, bakımın kamusal bir alan olarak görülmesi ve toplumsal bir değer olarak benimsenmesi önemlilik arz etmektedir (Akkan, 2022). Öte yandan makro düzeyde yönetsel süreçler ihtiyaçları değerlendirmek, hizmetleri atamak ve performans izlemek adına ön plana çıkabilmektedir. Ancak bu yönetsel süreçler, sosyal hizmet uzmanlarının müracaatçıların benzersiz ihtiyaçlarına duyarlı bir şekilde yanıt verme yetisini büyük ölçüde sınırlandırma ihtimalini barındırmaktadır. Bu noktada sosyal hizmet uzmanlarının üzerindeki yönetsel kontrolün hafifletilmesi, uygulayıcıların yargılarını ve duygusal bağlılıklarını kullanma konusunda daha fazla takdir yetkisine sahip olmasını gerektirmektedir (Meagher ve Parton, 2004). Nihayetinde sosyal hizmet uzmanları için mikro ve makro ölçekte önemli bir çerçeve sağlamaktadır. Dahası, sosyal hizmet uzmanlarının karar alma mekanizmalarında aktif olarak konumlandırılması, bakım hizmetlerde daha adil ve erişilebilir politikaların geliştirilmesini adına önemli bir işlev görebilir.

Sosyal Hizmette Bakım Etiğinin Avantajları ve Dezavantajları

Bakım etiği yaklaşımı insan ilişkilerinin yoğun olduğu alanlarda ve kişisel ilişkilerde önemli bir rol oynamaktadır. Bu yaklaşım özellikle sosyal hizmet gibi mesleklerde, bireyler arasındaki bağların güçlendirilmesi, insanların ihtiyaçlarının karşılanması, krize müdahale ve toplumsal değişim açısından önemlidir. Ancak, bu yaklaşımın hem avantajları hem de dezavantajları bulunmaktadır. Yaklaşımın avantajları incelendiğinde, bireylerin benzersizliğine ve farklılığına büyük önem atfedildiği görülmektedir. Bakım etiği bu anlamda her bireyin benzersiz ihtiyaçlarını ve değerlerini tanıyıp ve saygı gösterir. Sosyal hizmet mesleğinin etik ilkelerinde olduğu gibi bu, kişiselleştirilmiş bir yaklaşımın teşvik edilmesine ve bireyin kendisine özgü gereksinimlerine daha uygun hizmetlerin sunulmasına yol açmaktadır (Banks ve Nöhr, 2011). Bu anlamda bakım etiği müracaatçıların ihtiyaçlarını ve deneyimlerini daha fazla önemseyen bir yaklaşımı teşvik etmekte, nihayetinde sosyal hizmet uzmanlarının sunduğu hizmetin kalitesini iyileştirebilmektedir (Meagher ve Parton, 2004). Bunun yanı sıra ilişkisel değerlerin ön planda olduğu bakım etiği sevgi, ilgi ve güven gibi duygusal bağların güçlenmesine katkı sağlamaktadır. Her bireyin özgün yaşamı, beklentileri ve istekleri doğrultusunda değerlendirilmesini savunan bakım etiği, bir anlamda sosyal hizmetin temel kaygılarına odaklanmaktadır.

Bakım etiğine dair bir başka vurgu ise empatinin ve şefkatin önemidir. Bu, sosyal hizmet uzmanlarının müracaatçıları daha iyi anlamalarına ve ihtiyaçlarına daha duyarlı bir şekilde yanıt vermelerine ve etkili çözümler üretmesine olanak tanımaktadır. Ayrıca, insanların bağlam içinde anlaşılması ve ihtiyaçlarının karşılanması, etik uygulamalarda daha insan odaklı bir yaklaşımı teşvik etmektedir. Bu, müracaatçıların ve hizmet kullanıcılarının geçmiş deneyimlerini, kültürel farklılıklarını ve kişisel tercihlerini dikkate alarak faaliyet göstermenin önemini vurgulamaktadır (Banks, 2011; Banks ve Nöhr, 2011; Altıntaş, 2014). Bakım etiğinin bir diğer kazanımı, bireyler arasında güçlü bağlılıkların ve karşılıklı sorumlulukların önemini vurgulanmasıdır. Bu, sosyal hizmet uzmanı gibi hizmet sağlayıcılarının sadece müracaatçıların veya hizmet kullanıcılarının ihtiyaçlarını karşılamakla kalmayıp aynı zamanda onlarla güçlü ve anlamlı ilişkiler kurmalarını teşvik etmektedir. Bununla birlikte, fedakâr amaçlarla çalışmayı teşvik etmektedir. Nihayetinde, toplumsal dayanışma duygusunu güçlendirir ve insanların birbirlerine destek olmasını sağlar. Bakım etiği, hizmet sunucularının veya sağlık profesyonellerinin, sadece maddi kazanç veya kişisel çıkarlar için değil, aynı zamanda hizmet verdikleri kişilerin refahı ve ihtiyaçlarını karşılamak için çalışmalarını teşvik eder. Bu bağlamda, fedakarlık yapmak ve hizmet kullanıcılarının ihtiyaçlarını ön planda tutmak, bakım etiğinin temel ilkelerinden biri olarak kabul edilir (Banks ve Nöhr, 2011).

Ancak, yukarıda ifade edilen avantajlara rağmen bakım etiğinin bazı dezavantajları da bulunmaktadır. Genel olarak tarihsel süreç içinde bakım kavramı, bireyleri bir diğerine bağlılık veya bağımlı olarak konumlandırma eğiliminde olmuştur. Dahası bakım görmeyi minnettarlık ve hayırseverlikle ilişkilendirmiştir. Ancak, eleştirel sosyal hizmet genel olarak bakım kavramının koruyucu, dezavantajlı hale getiren ve baskıcı toplumsal yapıların yeniden bir perspektiften tanımlamakla birlikte ortak katılımın, hakların ve güçlendirmenin önemine odaklanmıştır (Healy, 2000; Thompson ve Thompson, 2001).

Bakım etiği bireyler arasındaki bağıllığı da vurguladığından bazı durumlarda bağımlılığı teşvik edebilir. Bu, bireylerin kendi başlarına hareket etme becerilerini zayıflatır ve onları sürekli yardım arayan konumuna getirebilir. Bu anlamda bireylerin kendi ihtiyaçlarını karşılamak yerine, başkalarına güvenme ve başkalarından bekleme eğilimini artırabilir. Bu durumda, sosyal hizmet değeri olan özerklik (otonomi) ilkesi göz önüne alındığında, bireylerin kendi ihtiyaçlarını karşılamak ve kendi başlarına hareket etme becerilerini güçlendirmek önemlidir. Bakım etiğinin bazı durumlarda bağımlılığı teşvik edebileceği gerçeğiyle karşılaştığımızda, sosyal hizmet profesyonellerinin bireylerin özerkliğini destekleyici stratejiler geliştirmesi gerekmektedir (Banks ve Nöhr, 2011; Reamer, 2017). Sosyal dışlanma tehlikesi, bakım etiği kapsamında dikkate alınması gereken önemli konulardan biridir. Bakım etiği, ilişkisel değerlere odaklandığı için bazı durumlarda hizmet sağlayıcılar diğerlerini dışlayabilir veya grubun dışında kalan bireylere daha az dikkat gösterebilir. Bu, sosyal izolasyon riskini artırabilir ve toplumsal eşitsizlikleri güçlendirebilir. Son olarak hizmet uygulayıcılar tarafından verilen yardımın doğasında belirsizlik ve keyfilik olabileceğine değinilmektedir. Bakım etiği, her durumun benzersiz olduğunu ve tek tip bir yaklaşımın her zaman uygun olmadığını kabul eder. Yardımın her durumda standart bir prosedüre göre belirlenmediğini ve bazen belirsizlik içeren, kişisel takdirlere dayalı olarak verilebileceğini ifade eder. Evrensel, tarafsız ilke ve kurallar yerine ilişkisel dinamikler belirleyici olabilir ki bu da, yardımın adil veya tutarlı olmayabileceği anlamına gelmektedir (Banks ve Nöhr, 2011). Sonuç olarak, bakım etiği bireyler arasındaki ilişkilerin önemini vurgulayan bir yaklaşımı teşvik eden bir etik yaklaşımdır. Bakım etiği temelli hizmetler, insanların duygusal ve psikolojik ihtiyaçlarını karşılamak için etkili bir yol sunmaktadır. Ancak, yukarıda da görüldüğü üzere uygulamada bazı zorluklara sebebiyet verebileceği açıktır. Dolayısıyla dengeli bir şekilde kullanılması önemlidir.

Sonuç

Tarihsel süreç boyunca bakım, kadın odaklı değerlendirilme eğiliminde olsa da feminist kadın hareketleriyle birlikte toplumsal cinsiyet ile olan ilişkisi sorgulanmış ve daha adil, eşitlikçi değerler üzerine temellenirilmesi için mücadele edilmiştir. Bu noktada bakım etiği, bakımı yalnızca kadın veya belirli gruplara ait

bir sorumluluk olarak nitelendirmenin ötesine geçerek toplumun bu yükü eşit; sınıf, cinsiyet, yaş ve diğer faktörlerden bağımsız şekilde paylaşmasını önceliklendirmiş, bireysel ihtiyaçların ötesinde sosyal ilişkilerin bir parçası olarak ve toplumsal eşitlik ve adalet anlayışıyla ilgili bir mesele olarak değerlendirmiştir.

Bakım etiği kavramı, genellikle sağlık alanındaki bakım veren-bakım alan ilişkisiyle bağdaştırılma eğiliminde olsa da bakımın sosyal hizmetlerde de önemli bir yeri bulunmaktadır. Bu etik yaklaşım, bireylerin refahını odağa almakla birlikte, onların ihtiyaçlarını karşılamayı yalnızca kişisel bir sorumluluk değil, aynı zamanda toplumsal bir görev olarak görmektedir. Dolayısıyla zamanla bu kavramın sosyal hizmet alanında da geniş bir uygulama ve teori tabanı oluşturduğu görülmektedir. Bakım etiğinin bu anlamda sosyal hizmet uygulamalarında dezavantajlı gruplarla çalışırken temel bir etik çerçeve sunduğu gözlemlenmektedir. Özellikle bakımın yalnızca dezavantajlı bireyler için değil, toplumdaki tüm bireyler için doğal bir ihtiyaç olduğunun altını çizmektedir. Sosyal hizmette bakım kavramının nihayetinde sadece bireylerin fiziksel ihtiyaçlarını karşılamaktan öte, onların duygusal ve sosyal refahını da göz önünde bulundurulduğu görülmektedir. Ayrıca, müracaatçıların veya hizmet kullanıcılarının ihtiyaçlarını karşılamanın ötesine geçerek, toplumsal refahı artırmayı amaçlamaktadır. Sosyal hizmet disiplini bu kapsamda bakım kavramının baskıcı ve dezavantajlı perspektifine karşın ortak katılım, eşitlik, sorumluluk ve güçlendirme kavramlarını odağa almaktadır. Bu anlamda sosyal hizmet uygulamalarında bakım etiği, profesyonellerin bireyleri ve toplulukları güçlendirme, baskıya karşı direnç geliştirme ve daha insancıl yaklaşımlar benimseme çabalarını desteklemektedir. Ayrıca, sosyal hizmet uzmanları karar mekanizmalarına dahil olarak adil ve erişebilir politikaların geliştirilmesini teşvik edebilir. Nihayetinde, bakım etiğinin, sosyal hizmet teorisi ve pratiğinde ilişkilerin ve toplumsal bağların önemine dikkat çekerek, hizmet sunumunda daha etik ve etkili bir çerçeve sunduğu görülmektedir. Sonuç olarak, bakım etiğinin sosyal hizmet alanında temel bir ilkeler bütünü olarak kabul edilmesinin hizmet sunumunun kalitesini ve insan odaklılığını arttırmaktadır.

Bu çerçevede, sonuçlar ışığında bakım etiğinin diğer etik teorilerle farklılaşan ve benzeşen yönlerini aydınlatmaya yönelik teorik çalışmaların yanı sıra, sosyal hizmet uygulamalarında (aile danışmanlığı, çocuk refahı, gerontoloji vb.) nasıl kullanıldığını somutlaştırmının önemli olduğu düşünülmektedir. Elde edilen bilgiler doğrultusunda bakım etiği ilkesinin sosyal hizmet uygulamalarındaki rolünü ve etkisini incelemeyi amaçlayan çalışmalar gerçekleştirilebilir. Dahası, ülkemizde sosyal hizmet uzmanlarının bakım sorumluluklarına dair görüşleri, bakımın etik sorumluluklarının profesyonel uygulamalara yansımalarını inceleyen çalışmalar ele alınabilir. Ayrıca, bakım etiğinin sosyal hizmet uygulamalarında nasıl somutlaştığını gösteren vaka çalışmalarının sunulmasının faydalı olacağı düşünülmektedir. Bu şekilde bakım etik teorisinin pratikte nasıl işlediği ve hangi durumlarda etkili olduğunun daha iyi bir şekilde aydınlatılabilir. Son olarak, küresel çapta karşılaştırmalı araştırmalarla ülkemizdeki bakım uygulamaları ve politikaları bakım etiği perspektifinde incelenerek aydınlatılabilir.

Kaynakça

- Akkan, B. (2022). Politik bir kavram olarak bakım ve ihtimam toplumu. *Reflektif Sosyal Bilimler Dergisi*, 3(3), 529-541. <https://doi.org/10.47613/reflektif.2022.87>
- Altıntaş, M. E. (2014). Ahlak eğitimine feminist bir yaklaşım: Özen yaklaşımı. *Bilimname*, 2014(1), 99-120.
- Ayhan, E. E. (2022). Bakım etiği penceresinden kadın yoksulluğu. *Journal of Social Policy Conferences*, 82, 383-405. <https://doi.org/10.26650/jspc.2022.82.1007390>
- Baines, D. (2018). Social ethics of care in a context of social neglect: A five-country discussion. In B. Pease, A. Vreugdenhil, & S. Stanford (Ed.), *Critical ethics of care in social work: transforming the politics and practices of caring* (1st edition). London: Routledge.
- Banks, S. (1995). *Ethics and values in social work*. London: Macmillan Press.
- Banks, S. (2011). Ethics in an age of austerity: Social work and the evolving New Public Management. *Journal of Social Intervention: Theory and Practice*, 20(2), 5-23. <https://doi.org/10.18352/jsi.260>

- Banks, S., & Nöhr, K. (Ed.). (2011). *Practising social work ethics around the world: Cases and commentaries*. London: Routledge.
- Barnes, M. (2012). *Care in everyday life: An ethic of care in practice* (1. bs). Policy Press.
- Barnes, M., Brannelly, T., Ward, L., & Ward, N. (2015). Introduction: The critical significance of care. In M. Barnes, T. Brannelly, L. Ward, & N. Ward (Eds.), *Ethics of care: Critical advances in international perspective* (1st ed.). Bristol: Bristol University Press.
- Botes, A. (2000). A comparison between the ethics of justice and the ethics of care. *Journal of Advanced Nursing*, 32(5), 1071-1075. <https://doi.org/10.1046/j.1365-2648.2000.01576.x>
- Byers, D. S., & Shapiro, J. R. (2019). Renewing the ethics of care for social work under the Trump administration. *Social Work*, 64(2), 175-180. <https://doi.org/10.1093/sw/swz008>
- Campbell, T. (2015). Voicing unease: Care ethics in the professionalization of social care. *The New Bioethics: A Multidisciplinary Journal of Biotechnology and the Body*, 21(1), 33-45. <https://doi.org/10.1179/2050287715z.00000000065>
- Collins, S. (2015). *The core of care ethics*. Palgrave Macmillan.
- Collins, S. (2018). Ethics of care and statutory social work in the UK: Critical perspectives and strengths. *Practice*, 30(1), 3-18. <https://doi.org/10.1080/09503153.2017.1339787>
- Corsetti, C. A. (2010). *Articulating an ethic of care: The moral narratives and practices of working lone mothers in South Wales* (Doctoral dissertation). ProQuest.
- Çelik, R. (2016). Bakım/özen etiği ve eğitim felsefesinde feminizm temelli bir yaklaşım. *Fe Dergi*, 8(2), 73-85. https://doi.org/10.1501/Fe0001_00000000166
- Dinç, L. (2017). Bakım etiğinin hemşirelik uygulamaları açısından önemi. *Türkiye klinikleri tıp etiği-hukuku-tarihi - özel konular*, 3(1), 1-9.
- Dybicz, P. (2012). The ethic of care: Recapturing social work's first voice. *Social Work*, 57(3), 271-280. <https://doi.org/10.1093/sw/sws007>
- Engster, D. (2007). *The heart of justice: care ethics and political theory*. New York: Oxford University Press.
- Fisher, B., & Tronto, J. (1990). Toward a feminise theory of caring. In E. K. Abel & M. K. Nelson (Eds.), *Circles of care: Work and identity in women's lives*. New York: State University of New York Press.
- Freedberg, S. (1993). The feminine ethic of care and the professionalization of social work. *Social Work*, 38(5), 535-540. <https://doi.org/10.1093/sw/38.5.535>
- Gilligan, C. (2003). *In a different voice: Psychological theory and women's development*. USA: Harvard University Press.
- Juujärvi, S., Kallunki, E., & Luostari, H. (2020). Ethical decision-making of social welfare workers in the transition of services: The ethics of care and justice perspectives. *Ethics and Social Welfare*, 14(1), 65-83. <https://doi.org/10.1080/17496535.2019.1710546>
- Hankivsky, O. (2014). Rethinking care ethics: On the promise and potential of an intersectional analysis. *American Political Science Review*, 108(2), 252-264. <https://doi.org/10.1017/S0003055414000094>
- Hay, J. (2018). Care and justice: Two sides of the same coin of a critical care ethics in social work. In B. Pease, A. Vreugdenhil, & S. Stanford (Eds.), *Critical ethics of care in social work: Transforming the politics and practices of caring* (1st ed.). New York: Routledge.
- Hay, J. (2019). 'Care is not a dirty word!' Enacting an ethic of care in social work practice. *European Journal of Social Work*, 22(3), 365-375. <https://doi.org/10.1080/13691457.2017.1399253>
- Healy, K. (2000). *Social work practices: contemporary perspectives on change* (1st edition). London: SAGE Publications.
- Held, V. (2005). *The ethics of care: personal, political, and global*. New York: Oxford University Press.
- Howe, D. (2014). *The compleat social worker*. London: Palgrave.
- Hugman, R., Pawar, M., Anscombe, B., & Wheeler, A. (2021). *Virtue ethics in social work practice*. New York: Routledge.
- Koggel, C. M. (1998). *Perspectives on equality*. Lanham: Rowman & Littlefield Publishers.
- Koggel, C., & Orme, J. (2010). Care ethics: New theories and applications. *Ethics and Social Welfare*, 4(2), 109-114. <https://doi.org/10.1080/17496535.2010.484255>

- Laurin, A.-C., & Martin, P. (2022). Towards democratic institutions: Tronto's care ethics inspiring nursing actions in intensive care. *Nursing Ethics*, 29(7-8), 1578-1588. <https://doi.org/10.1177/09697330221089093>
- Lloyd, L. (2006). A caring profession? The ethics of care and social work with older people. *The British Journal of Social Work*, 36(7), 1171-1185. <https://doi.org/10.1093/bjsw/bch400>
- Lymbery, M. (2001). Social work at the crossroads. *The British Journal of Social Work*, 31(3), 369-384. <https://doi.org/10.1093/bjsw/31.3.369>
- MacKay, K. (2019). Feminism and feminist ethics. İçinde G. Matthews (Ed.), *Introduction to Philosophy: Ethics*. Rebus Community.
- Magni-Berton, R. (2011). Care, paternalism and virtue from a liberal perspective. *Raisons Politiques*, 44(4), 139-161.
- McAuliffe, D. (2023). An ethic of care: Contributions to social work practice. In D. Hölscher, R. Hugman, & D. McAuliffe (Eds.), *Social work theory and ethics: ideas in practice*. Singapore: Springer.
- Meagher, G., & Parton, N. (2004). Modernising social work and the ethics of care. *Social Work & Society*, 2(1), 10-27.
- Noddings, N. (2003). *Caring: A feminine approach to ethics and moral education* (2nd edition). Berkeley: University of California Press.
- Nortvedt, P., Hem, M. H., & Skirbekk, H. (2011). The ethics of care: Role obligations and moderate partiality in health care. *Nursing Ethics*, 18(2), 192-200. <https://doi.org/10.1177/0969733010388926>
- Pease, B., Vreugdenhil, A., & Stanford, S. (2018). Towards a critical ethics care of care in social work. In B. Pease, A. Vreugdenhil, & S. Stanford (Eds.), *Critical ethics of care in social work: Transforming the politics and practices of caring* (1st ed.). London: Routledge.
- Reamer, F. G. (1983). The Concept of paternalism in social work. *Social Service Review*, 57(2), 254-271.
- Reamer, F. G. (2016). Eye on ethics. Erişim adresi: https://www.socialworktoday.com/news/eoe_0916.shtml
- Reamer, F. G. (2017). *Sosyal hizmet etiği ve değerleri* (1. bs). Ankara: Nika Yayınevi.
- Rothman, J. C. (2013). *From the front lines: Student cases in social work ethics*. (4th edition). Boston: Pearson.
- Richardson, L. R., Canham, S., Weldrick, R., Hoselton, J., Grittner, A., & Walsh, C. (2024). "I feel like a somebody again": The ethics of care in a shelter for older adults fleeing abuse. *Innovation in Aging*, 8(1), 340. <https://doi.org/10.1093/geron/igae098.1107>
- Sevenhuijsen, S. (1998). *Citizenship and the ethics of care*. London: Routledge.
- Shaw, J. (2019). Homines curans and the social work imaginary: Post-liberalism and the ethics of care. *The British Journal of Social Work*, 49(1), 183-197. <https://doi.org/10.1093/bjsw/bcy026>
- Teke Lloyd, F. A. (2018). Feminist ethics of care and its importance for some normative questions in international politics. *FLSF Felsefe ve Sosyal Bilimler Dergisi*, 25, 25-71.
- Thompson, N., & Thompson, S. (2001). Empowering older people: Beyond the care model. *Journal of Social Work*, 1(1), 61-76. <https://doi.org/10.1177/146801730100100105>
- Thompson, N. (2019). *Kuram ve uygulamada sosyal hizmeti anlamak* (5. bs). Ankara: Dipnot.
- Tronto, J. (1993). *Moral boundaries: Political argument for an ethic of care*. New York: Routledge.
- Tronto, J. (2013). *Caring democracy: Markets, equality, and justice*. New York: NYU Press.
- Tronto, J. (2015). *Who cares?: How to reshape a democratic politics*. Ithaca: Cornell Selects.
- Tong, R., & Williams, N. (2010). Feminist ethics. İçinde E. N. Zalta (Ed.), *The Stanford Encyclopedia of Philosophy*. Stanford: The Metaphysics Research Lab Center for the Study of Language and Information
- Tuncay, T., & Tekin, H. H. (2022). *Sosyal hizmet mesleğinin ABC'si: Temel kavramlar, sosyal sorunlar, çalışma alanları, müdahale ölçekleri* (2. bs). Ankara: Nika Yayınevi.
- Woods, M. (2011). An ethic of care in nursing: Past, present and future considerations. *Ethics and Social Welfare*, 5(3), 266-276. <https://doi.org/10.1080/17496535.2011.563427>
- Visse, M., Abma, T., & Widdershoven, G. (2015). Practising political care ethics: Can responsive evaluation foster democratic care? *Ethics and Social Welfare*, 9(2), 164-182. <https://doi.org/10.1080/17496535.2015.1005550>
- Zastrow, C. (2015). *Sosyal hizmete giriş* (3. bs). Ankara: Nika Yayınevi.

Extended Abstract

Purpose: The aim of this study is to shed light on the concept of care ethics, defined as a human-sensitive approach, along with its developmental processes, and to thoroughly examine care ethics with a focus on social work. Care ethics is fundamentally an approach that provides a foundational framework for social work theory and practice. In this study, an overview will be provided on the concept of care, the development of care ethics, the role of care ethics in the development of social work, its application in social work practices, and the advantages and disadvantages of care ethics. It appears that in our country, the concept of care ethics has not been systematically examined from a social work perspective. Therefore, this study is significant as it aims to elucidate the concept of care ethics within social work practices.

Design and Methodology: This study is a review that discusses the potential and benefits of the care ethics approach in the field of social work practice, examining its alignment with contemporary social work theories and practices. Since there are no studies on care ethics in the context of social work in our country, international academic articles and books obtained from databases such as Google Scholar and Web of Science have been reviewed. Based on the information gathered, the sections of the study were structured accordingly.

In this context, to best reflect the research objective, the concept of care from a Character and Relationship-Based Ethical Perspective is first explained. Following this, the development of care ethics is examined within the evaluations of thinkers such as Carol Gilligan, Nel Noddings, Selma Sevenhuijsen, and Joan Tronto. After elucidating the fundamental conceptual processes, the care perspective is explored in the context of social work, emphasizing the value of human dignity and human relationships, and its development process is evaluated. Subsequently, assessments are provided regarding its role in social work practices. The perspective adds depth to social work applications, such as analyzing needs and promoting solidarity. Finally, the Advantages and Disadvantages of Care Ethics in Social Work are reviewed.

Thus, within this framework, the theoretical and practical dimensions of care ethics in the field of social work have been thoroughly examined. Based on the information obtained, the concept of care ethics, which is critically important for understanding the relationships between individuals, their social bonds, and the power dynamics of these bonds, has been clarified, shedding light on its position in the professional development and practices of social work.

Findings: When the findings of the studies are examined in general, it is seen that the ethics of care focuses on the needs of individuals not only as a personal responsibility but also as a social duty. However, the approach that emphasizes the importance of sensitivity, careful action and social ties when making ethical decisions provides a more ethical and effective framework for service delivery. In social work practice, the ethics of care supports the efforts of professionals to strengthen individuals and communities, develop resilience against oppression and adopt more humane approaches. Advocating that each individual be evaluated in line with their unique life, expectations and wishes, the ethics of care focuses on the fundamental concerns of social work in a sense. Furthermore, the ethics of care does not offer simple and quick solutions to complex ethical challenges. Instead, this ethical approach requires an in-depth evaluation of complex questions about the fundamental rights of clients, the primary duties of social workers and the consequences of ethical decisions. Moreover, it emphasizes the importance of the context, mutual cooperation and relationships between social workers and clients, and responsibilities towards others. The ethics of care encourages service providers or health professionals to work not only for financial gain or personal gain but also to meet the needs and well-being of the people they serve. Consequently, the acceptance of the ethics of care as a fundamental set of principles in the field of social work increases the quality and person-centeredness of service delivery.

Research Limitations: The results of this study focus solely on the relationship between care ethics, human relationships, and social work theory and practice. However, it provides a general overview of the concept of

care, the development of care ethics, the role of care ethics in the development of social work, its application in social work practices, and the advantages and disadvantages of care ethics. Furthermore, this study is a review that addresses the potential and importance of care ethics in social work practices and analyzes its compatibility with the understanding of social work. When examining the studies conducted in our country, it is evident that only a limited number of studies align with the perspective of care ethics. These studies generally focus on women's poverty and nursing practices. There is no study directly based on the social work perspective. Therefore, in this review, international academic literature has frequently been used to shed light on care ethics from a social work perspective.

Implications (Theoretical, Practical and Social): Although the concept is generally associated with the caregiver-care recipient relationship in the field of health, it is actually addressed in a much broader context. This ethical approach focuses on the well-being of individuals and sees meeting their needs not only as a personal responsibility but also as a social duty. Over time, this concept has also developed a broad application and theory base in the field of social work. In this context, the ethics of care aims to increase social welfare by going beyond meeting the needs of clients or service users. The concept of care in social work ultimately goes beyond meeting the physical needs of individuals and also takes into account their emotional and social well-being. In this sense, the ethics of care in social work practices supports the efforts of professionals to strengthen individuals and communities, develop resistance to oppression and adopt more humane approaches. The ethics of care provides a more ethical and effective framework for service delivery by drawing attention to the importance of relationships and social ties in social work theory and practice. As a result, the acceptance of the ethics of care as a basic set of principles in the field of social work increases the quality and human-centeredness of service delivery. In this context, it is considered important to concretize how care ethics are used in social work practices (family counseling, child welfare, gerontology, etc.) as well as theoretical studies aimed at shedding light on the aspects of care ethics that differ and resemble other ethical theories. In addition, it would be useful to present case studies that demonstrate how care ethics are concretized in social work practices. In this way, it is thought that how care ethics theory works in practice and in which situations it is effective can be better illuminated.

Originality/Value: It is noteworthy that there are very limited studies in the national literature that comprehensively address the ethics of care. There is no study directly based on the social work perspective. In fact, it is seen that the studies that have been conducted are in the fields of health and sociology. This study discusses the potential and importance of the ethics of care approach in social work practices that focus on human relations. It reviews its compatibility with social work theory and practices. As a result, it is expected that this study will emphasize the importance of relationships and social ties in social work theory and practice and provide a more ethical and effective framework for service delivery.